

AKTAS

BENJAMINAS KALUŠKEVIČIUS

П О Т Е Р Е

KAZYS MISIUS

DAJNORIS

Arba dēna turime kalys
atėjnantis ir prota, k
io prepuotā priem
Sakramantus ir p
sē Šventomis.

Katekizmo Pirmamokslis

Arba

Trumpas Suglaudimas

visgreikalingiausių mokslų švento

Arba Susirinkimas Wisakio D

Per D. T. Boczkauka

LIETUVOS KNYGNEŠIAI IR DARAKTORIAI

1864-1904

GRAMATIK

ABECĖLA

Arba

Pradze skaitimo

Del

Lietuwiszku Waiku

Del

Del Suaugusiu.

INTRAS (ISDAVIMAS)

Lietuvos giminės
Lietuvos žmonės,
Ir Amerikans
mes ne pamirsim.

Ši knyga ir savo karta išdave
Dominikas T. Boczkaukas.
Mahanoy City, Pa. Saw. Walst.
Amerike
1898 m.

Drukarnėje ("SAULES") Mahanoy City, Pa.

Apieka Diewo.

APRASYMAS

ISZ

PADAWIMO XV

Arztu it spaudime Jucopo Janku
PLYMOUTH, PA.
1887. M.

PETR

R. ITA

LENGWAS SPASABAS ISZSIM
SZNEKET LENKISZKAI IR W

GRAMATIK: POLSKO-LITO
HEMEIKO-RYCKIJ.

DALIS FIRMA.

IR KASZTU PONO PAU
(LAKSZINGALU)

UKAWOTAS WARSZAWO

GEOGRA

ARBA

mes Apra

PAGAL

kie. Nalkowski

UTAISE SZE

Didžio Jubilejans

Arba

budas apturejimo
Jubilejaus atlaidu.

S KELONES

BRADO.

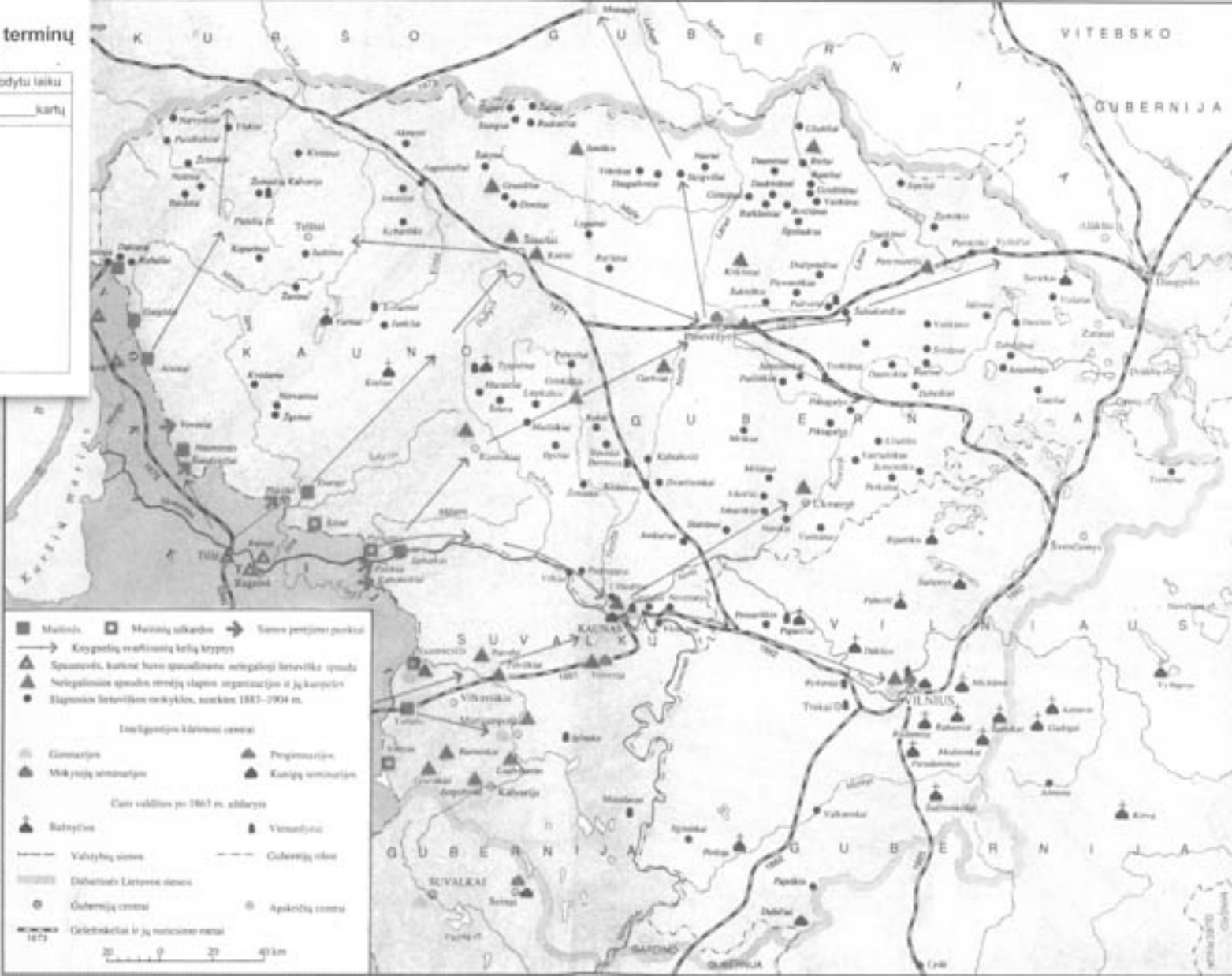
Knygos gražinimo terminų LAPELIS

Knygą pralome gražinti nurodytu laiku

Anksčiau ši knyga išduota _____ kartų

(Prie valandos, Mėnesio)

SPAUDOS DRAUDIMO LAIKOTAR

BENJAMINAS KALUŠKEVIČIUS

KAZYS MISIUS

LIETUVOS KNYGNEŠIAI
IR DARAKTORIAI
1864-1904

UDK 947.45.052(032)(035)
Ka241

Knyga išleista pagal Lietuvos spaudos lotyniškais rašmenimis atgavimo
šimtmečio minėjimo valstybinę programą

Konsultantai:

akad. Vytautas MERKYS
prof. habil. dr. Domas KAUNAS

Recenzentai:

doc. dr. Stasė MATULAITYTĖ
doc. dr. Benediktas ŠETKUS

Vyr. redaktorius:

Danas KAUKĖNAS

Marijampolės Petro Kriaučiūno
viešoji biblioteka (Vytauto g. 20)
Informacijos skyrius Nr. 70
Invent. Nr. 04/7171

ISBN 9986-23-117-5

© „Diemedžio leidykla“, 2004
© Benjaminas Kaluškevičius, 2004
© Kazys Misius, 2004

LIETUVOS KULTŪROS FONDAS
KNYGNEŠIO DRAUGIJA

LIETUVOS LITERATŪROS IR MENO ARCHYVAS

Benjaminas Kaluškevičius

BENJAMINAS KALUŠKEVIČIUS

KAZYS MISIUS

LIETUVOS KNYGNEŠIAI
IR DARAKTORIAI
1864–1904

2004

TURINYS

PRATARMĖ – ŽODIS SKAITYTOJAMS	7
IŠ LIETUVIŠKOS SPAUDOS DRAUDIMO ISTORIJS	11
SANTRUMPOS	15
KNYGNEŠIŲ IR DARAKTORIŲ VARDYNAS	17
VARDYNO PRIEDAS	552
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	555
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	612
PAMINKLAS KNYGNEŠIAMS – „KNYGNEŠIŲ SIENELĖ“	656
KNYGNEŠIŲ GIRAITĖ LIETUVOS TAUTINIO ATGIMIMO AŽUOLYNE	658
PADĖKOS ŽODIS	664
LITHUANIAN BOOK-CARRIERS AND DARACTORS OF 1864–1904	667
КНИГОНОШИ И ДАРАКТОРИОСЫ ЛИТВЫ В 1864–1904 ГОДАХ	669

PRATARMĖ – ŽODIS SKAITYTOJAMS

Tautos istorijoje, kovose dėl laisvės ir nepriklausomybės ypač sunkus ir sudėtingas buvo kovų dėl lietuviškos spaudos laikotarpis. Tai atkaklaus, ryžtingo, bekompromisio pasipriešinimo okupantams laikotarpis.

Lietuviška knyga lotyniškais rašmenimis tapo ginclu prieš Lietuvai grėsmingą tautos rusinimo politiką, vykdytą carinės administracijos. Ne mažiau grėsmingas tautos išlikimui tuo metu buvo ir lenkinimas, kurį vykdė didžioji dalis bajorijos ir dvasininkijos, ypač Vilniaus vyskupijoje.

Pasipriešinimas draudimui spausdinti ir skaityti knygas lotynišku raidynu, mokyti vaikus lietuviško rašto galutinai subrandino lietuvių tautinį atgimimą. Iškilo visuomenės veikėjų plejada, kuri, susiklosčius palankesnėms aplinkybėms, paskelbė nepriklausomybę, kūrė valstybę.

Pasipriešinimas spaudos draudimui prilygintinas kovoms už laisvę ir nepriklausomybę. Buvo žuvusių, sužeistų, suluošintų, tapusių invalidais, kankintų, įkalintų, tremtų į Rusijos gubernijas Europoje ir Sibire.

Ne visi knygnešiai ir daraktoriai įkliuvo. Neįkliuvusiųjų buvo daug daugiau. Dalis jų, vengdami arešto, tremties arba kalėjimo, pasitraukė į užsienį (JAV, Angliją, Vokietiją, Prancūziją ir kt. valstybes).

Po spaudos draudimo panaikinimo carinės Rusijos imperijos okupuotoje Lietuvoje lietuvių kalba leidžiamose knygose bei periodikos leidiniuose apie knygnešius bei daraktorius pasirodydavo tik atskiros žinutės, korespondencijos. Pavardės dažniausiai nebūdavo rašomos arba rašomi slapyvardžiai. Buvę knygnešiai bei daraktoriai, vengdami represijų, atvirai apie tai nekalbėjo ir nerašė.

Nepriklausomybės metais (1918–1940) reikšmingus darbus apie spaudos draudimą, knygnešius bei daraktorius parengė Juozas Tumas-Vaižgantas, Vaclovas Biržiška, Juozas Stakauskas ir kiti autoriai.

Jau 1921 m. Vaclovas Biržiška iš Policijos departamento biuletenių ir Kaune likusių archyvinių bylų

paskelbė straipsnį apie įkliuvusius knygnešius, kurį pavadino *Lietuvių golgota* (Mūsų žinynas. – 1921, Nr. 2, p. 105–119).

Kultūros istorikas žurnalistas Petras Ruseckas surinko ir išleido dvi pačių knygnešių atsiminimų ir prisiminimų apie juos knygas:

Knygnešys. 1864–1904. T. 1. / red. [sudaryt.] P. Ruseckas. – Kaunas, 1926, 328 p.; – 2-asis papild. leid. – Kaunas, 1938, 304 p.: iliustr.;

Knygnešys. 1864–1904. T. 2. / red. [sudaryt.] P. Ruseckas. – Kaunas, 1928, 320 p.: iliustr.

Parengtas spaudai trečias tomas ir visa surinkta rankraštinė medžiaga, 1944 m. areštavus P. Rusecką, dingo ir iki šiol nerasta.

1997 metais akademikas Vytautas Merkys iš prieškarinės spaudos išrinko publikacijas apie knygnešius, parengė ir išleido 3-įjį tomą: *Knygnešys. 1864–1904. T. 3. Petriui Ruseckui pagerbti / sudar., įvadas ir paaiškinimai V. Merkys. – Vilnius, 1997, 368 p.*

Nemažai apie knygnešius įvairiomis progomis rašė prieškarinio metų periodinė spauda, pradedant dienraščiais ir baigiant parapijų laikraščiais. Daug vertingos medžiagos buvo knygnešių pensijų bylose. Pensijas gaudavo apie 400 knygnešių bei daraktorių. Dalis šių bylų dabar yra dingusios arba dar nesurastos.

Antrosios bolševikų okupacijos metais apie knygnešius bei daraktorius straipsnius spausdino *Krašto tyra* ir kt. periodiniai leidiniai. Dažniausiai būdavo aprašomi laikraščio *Iskra* ir socialdemokratinės spaudos gabentojai ir platintojai.

Pokario metais lietuvių spaudos draudimo laikotarpį tyrinėjo istorikai Vytautas Merkys, Antanas Tyla, Rimantas Vėbra ir kt.

Nedaug knygnešių bei daraktorių pavardžių randame ir visose lietuvių kalba įvairiais metais išleistose enciklopedijose. Jose pateikiami biografiniai duomenys gana fragmentiški. Dar mažiau jų pateikia dabar pradėta leisti *Visuotinė lietuviškoji enciklopedija*.

Ypač reikalingus, vertingus mokslinius leidinius parengė akademikas Vytautas Merkys. Tai:

Knygnešių laikai, 1864–1904. – Vilnius, 1994, 419 p.

Draudžiamosios lietuviškos spaudos kelias, 1864–1904: Informacinė knyga / Lietuvos istorijos institutas. – Vilnius, 1994, 579 p.

Šioje V. Merkio parengtoje informacinėje knygoje įrašyti 2467 įkliuvusieji su lietuviška spauda ir daraktoriai, mokę vaikus slaptose mokyklose. Taip pat nurodyti 724 lietuviškos spaudos sulaikymai, kai nebuvo rasta kaltininkų.

Įkliuvusių su lietuviška spauda buvo dar daugiau. Apie juos žinių dar yra įvairiose archyvų bylose, kurios nelengvai surandamos. Kai kurios reikšmingos lietuviškos spaudos persekiojimo bylos yra dingusios, tačiau jų nuorašų pasitaiko LMA bibliotekoje esančiuose mikrofilmuose (Mf-701).

Skaitytojui pateikiamame biobibliografiniame žinyne pirmą kartą į vieną vietą iš įvairių šaltinių ir publikacijų pabandyta surinkti knygnešius bei daraktorius, įkliuvusius ir **neįkliuvusius** caro administracijai, daugiau ar mažiau pasipriešinusius spaudos draudimo metais (1864–1904), nepaklususius draudimui skaityti lietuviškas knygas, slapta mokytį vaikus. Surašyti ne tik draudžiamosios lietuviškos spaudos platintojai – knygnešiai, bet ir jų rėmėjai, globotojai, spaudos platinimo ir spausdinimo organizatoriai, lietuviškos spaudos platinimo draugijų, kuopelių nariai. Surašyti ir slaptųjų mokyklų mokytojai – daraktoriai, be kurių ne mažiau pavojingo, valdžios draudžiamo darbo nebūtų buvę lietuviškų knygų skaitytojų.

Pasinaudota valstybiniuose ir asmeniniuose archyvuose, bibliotekų rankraštynuose sukaupta informacija. Peržiūrėtos knygos ir periodiniai leidiniai, išleisti iki 2004 metų. Deja, daug vardų iš tautos atminties ištrynė okupacijos, tremtys, dokumentų naikinimas. Jų jau nebeatkursime.

Vienas kitas asmuo žinyne aprašytas pagal tolimų gentainių ar pažįstamų prisiminimus, nesurasti patikimi šaltiniai. Todėl gali būti, kad liet. spaudos neplatino (buvo tik skaitytojas) arba ją platino po 1904 m. Taip gali būti ir su daraktoriais, kurie pradėjo mokytį vaikus nuo 1904 m., nors slaptų mokyklų būdavo ir vėliau. Literatūroje irgi pasitaiko klaidų, netikslų teiginių.

Straipsniuose, t. y. biografijose, pateikiamos nuorodos, kokiais šaltiniais ir literatūra buvo naudotasi juos

rengiant. Pateikiami šaltiniai ir literatūra palengvins tolesnius, išsamesnius tyrinėjimus.

Dėl įvairių priežasčių ne visus šaltinius ir literatūrą autoriams pavyko peržiūrėti *de visu*, patikrinti. Be abejonės, atsiras knygnešių bei daraktorių, kurių pavardės liko nepaminėtos. Tikimasi, kad atsilieps gentainiai, suras šeimos archyvuose dokumentų (tarp jų ir nuotraukų), kurie patikslins ar papildys straipsnyje pateikiamą informaciją.

Nespėta peržiūrėti visų lietuvių spaudos draudimo laikų periodinių leidinių, kur gali pasitaikyti naujų duomenų apie knygnešius, daraktorius. Šiuos tyrinėjimus žymiai palengvins baigta leisti *Lietuvos bibliografijos C serija* (analizinė periodinių leidinių bibliografija).

Nereikėtų abejoti, kad įvairių valstybinių bei žinybinių archyvų fonduose, bibliotekų rankraštynuose dar yra dešimtys iki šiol tyrinėtojų nesurastų dokumentų apie knygnešius, slaptą mokymą.

Gali tekti išleisti šio žinyno papildymą.

Autoriai reiškia nuoširdžią padėką visiems, parėmusiems šio žinyno rengimą, suteikusiems duomenų, dokumentų, nuotraukų, patarimų.

Tegul tai bus rašytinis paminklas žmonėms, apgynusiems lietuvišką žodį, lietuvišką kalbą.

PAAIŠKINIMAI APIE STRAIPSNIŲ SUDARYMO METODIKĄ, ATSKIRUS STRAIPSNIŲ ELEMENTUS

STRAIPSNIŲ ANTRAŠTĖS (PAVARDĖS, VARDAI)

Pavardės, vardai, tėvų vardai užrašyti pagal **Literatūros ir šaltinių sąrašo** nurodytus dokumentus, kuriais remiantis buvo rengiamas žinynas. Yra pavardžių, kurios užrašytos iš užsienio kalbomis surašytų dokumentų: bylų protokolų, metrikų knygų, atsiminimų, dienoraščių ir pan. Verčiant į lietuvių kalbą, vadovautasi *Lietuvių pavardžių žodynu.* – Vilnius, 1985, 1989.

Pateikiami visi pavardės variantai, surasti peržiūriuose dokumentuose.

Nuorodos nukreipia į pagrindinę, oficialiai rašomą pavardę (vardą).

Tėvo vardas palengvina nustatyti giminystės ryšį, genealogiją.

Moterų (išteklėjusių) pavardės rašomos abi: mergautinė ir pagal vyro (vyro) pavardę. Pateikiamos nuorodos iš išteklėjusios moters pavardės į mergautinę arba atvirkščiai.

Kadangi rusiškuose dokumentuose ištekęsusių ir mergautinių moterų pavardžių formos neskiriamos, jų lietuviškos pavardės nustatomos iš papildomų duomenų. Kai tokių duomenų nėra, galimi netikslumai.

Yra keletas atvejų, kai tą pačią pavardę turintys knygnešiai ar daraktoriai surašyti ne pagal vardų abėcėlę. Tai atsitiko todėl, kad pilni arba patikslinti vardai buvo nustatyti jau parengus asmenvardžių bei vietovardžių rodykles spaudai.

DATOS

Gimimo, mirties, mokymosi, darbo, arešto, tremties ir kt. datos užrašytos remiantis archyvų dokumentais, žinynais, enciklopedijomis ir kitais leidiniais, taip pat informacija, gauta iš knygnešių bei daraktorių artimųjų bei juos pažinojusių žmonių.

Buvusiose Vilniaus ir Kauno gubernijose Rusija 1800 metais buvo įvedusi Julijaus kalendorių, kuris galiojo iki 1915 metų. Užnemunėje (Suvalkų gubernijoje) buvo paliktas galioti 1586 metais įvestas Grigaliaus kalendorius. XIX amžiuje tarp jų jau buvo 12-kos dienų skirtumas, XX amžiuje – 13 dienų.

Žinyne įrašytų žmonių gimimo, mirties ir kt. datos (jeigu tiksliai žinomos) užrašytos abi – pagal Julijaus ir Grigaliaus kalendorius, pvz.: * **1868.VIII.16(4)** arba * **1905.II.14(1)**.

Jeigu tikslios datos nežinomos, prieš tekste nurodytus gimimo arba mirties metus rašomas sutrumpinimas – a. raidė, reiškianti apie, pvz., a. 1893.

Žodžiai gimęs ir/arba gimimo vieta žymimi ženklu * (saulutė).

Žodžiai miręs ir/arba mirties vieta žymimi ženklu • (juodas skrituliukas).

Ne visose biografijose užrašytos abi datos. Kartais sudėtinga atsekti, pagal kurį kalendorių užrašyta data. Tuomet paliekama data, rasta šaltiniuose arba kituose dokumentuose.

Galimi netikslumai, nes kai kurių žmonių gyvenimo bei veiklos datos užrašytos remiantis ne archyviniais dokumentais, bet publikacijomis (knygomis, straipsniais, rankraščiais ir pan.) arba įrašais paminimuose (antkapiniuose, memorialinėse lentose ir pan.).

Kai kuriems asmenims gimimo ar mirties datos patikrintos metrikų knygose. Tai nurodyta pastabose.

VIETOVARDŽIAI

Siekiant palengvinti žinyne įrašytų asmenų gimimo, mirties, gyvenimo bei veiklos vietų nustatymą ir paiešką, buvo pasirinktas paskutinis leidykloje išleistas dokumentas – Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas. D. 1–2. – Vilnius, Mintis, 1974, 1976. Žinynas išleistas prieš 27 metus, bet jis lengviausiai prieinamas, turi sunormintą vietovardžių rašybą. Todėl pasirinktas 1976 m. Lietuvos administracinis suskirstymas. Naujesnio oficialaus žinyno iki šiol Lietuvoje neišleista.

Po šio žinyno išleidimo administracinis Lietuvos suskirstymas nemažai pasikeitė. Ypač pakitimų gausu po nepriklausomybės atkūrimo ir jie tebevykdomi. Apylinkės pavadintos seniūnijomis, jos nuolat perskirstomos, atsirado savivaldybės, apskritys. Nemažai kaimų paskutiniaisiais dešimtmečiais ištuštėjo, išnyko.

Nurodant carinės rusijos valdymo metų arba Lietuvos Respublikos 1919–1940 m. administracinį suskirstymą, yra kebliau identifikuoti gyvenvietę, nes jų formos neretai skiriasi nuo dabartinių norminių. Net 1923 m. Lietuvos gyventojų surašymo duomenų leidinys (Lietuvos apgyventos vietos, Kaunas, 1925) yra palyginti retas ir daugelio rajonų bibliotekos jo neturi.

Siekiant pateikti kuo tikslesnę vietovardžio formą, jie rašomi vardininko linksniu, dedant administracinės priklausomybės skiriamąjį ženkluką ų.

Pavyzdžiui:

kaimas (miestelis, dvaras, palivarkas ir kt.) ų apylinkė ų rajonas.

Tačiau ir čia galimi netikslumai, nes yra atvejų, kai didelis kaimas priskirtas dviem apylinkėms (seniūnijoms). Tiksliau nustatyti ne visuomet buvo galimybių, nes gimtinė (sodyba) neišlikusi, kaimynai neatsimena.

Vietovardžiai, kurių nėra 1976 m. administracinio-teritorinio suskirstymo žinyne (išnykę kaimai, viensėdžiai, dvarai ir kt.), užrašyti su pastaba – **buv.** (buvęs). Pavyzdžiui:

Juočionys, k., buv., prie Kulautuvos ų Kaunas.

Yra atvejų, kai gyvenvietė nežinoma (kaimas, viensėdis, dvaras ir kt.), yra tik duomenų apie parapiją, valsčių, apskritį, guberniją. Tokie vietovardžiai taip pat pateikiami su atitinkamu prierašu. Pavyzdžiui:

Dusetos, parapija ū Zarasai
Gintališkė, vls. ū Plungė
Raseiniai, aps.
Kaunas, gub.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI **(BIBLIOGRAFINIS SĄRAŠAS)**

Knygnešių bei daraktorių biografijoms parašyti pasinaudota dokumentais: archyvų bylomis, spaudiniais, bibliotekų, muziejų bei atskirų asmenų rankraštynais ir pan.

Kiekvienos biogramos nurodomas šaltinis. Dažniausiai pasikartojančiai literatūrai, taip pat archyvams, bibliotekų rankraštynams ir kt. naudojamos santrumpos, kurių sąrašas pridedamas atskirai.

Jeigu nurodyta literatūra (knyga, straipsnis) yra didelės apimties ir joje nepateikiama *Asmenvardžių rodyklė*, tuomet nurodomas leidinio puslapis.

Puslapiai nenurodomi enciklopedijoms, žinynams ir pan. leidiniams, kuriuose straipsniai (asmenų biogramos) surašyti abėcėlės tvarka, taip pat knygoms, turinčioms pavardžių rodykles.

Kai kuriems į žinyną įrašytiems asmenims yra parengtos ir išleistos bibliografijos (literatūros) rodyklės. Tokiu atveju *Literatūros ir šaltinių sąrašas* (L:) nurodomas šis bibliografijos leidinys ir papildomai publikacijos, spausdintos po rodyklės išleidimo arba dėl kokių nors priežasčių praleistos, į rodyklę neįtrauktos.

Kunigų biografijų parengti pasinaudota Seinų, Vilniaus, Žemaičių vyskupijos ir Lietuvos bažnytinės provincijos kalendoriais, kurie buvo leidžiami įvairiais pavadinimais: *Directorium horarum...*, *Catalogus...*,

Elenchus omnium..., *Ordo divini...* ir kt. Norėdami sumažinti nuorodų skaičių, konkretaus kalendoriaus pavadinimo nenurodome.

NUOTRAUKOS

Didesnioji dalis nuotraukų kopijuotos iš spaudinių (knygų, periodinių leidinių, albumų ir kt.). Kitos gautos iš įstaigų ir organizacijų: LCVA, LLMA, LNB, KVDKM, KTUB, LMAB, PM, ŠAM, Lietuvos kultūros fondo Knygnešio draugijos, Rokiškio krašto muziejaus, Alytaus kraštotyros muziejaus, Anykščių Antano Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko muziejaus ir t. t. Nuotraukų taip pat yra pateikę knygnešių bei daraktorių gentainiai.

Užrašė po nuotrauka nurodytas įstaigos ar organizacijos, iš kurios gauta nuotrauka, sutrumpintas pavadinimas.

APIE PAPILDYMUS, PASIŪLYMUS, PASTABAS

Dėl įvairiausių priežasčių autoriai surašė ne visus žmones, pasidarbavusius spaudos draudimo metais. Archyvų, muziejų ir bibliotekų fonduose yra dokumentų, kurie papildytų knygnešių bei daraktorių biografijas.

Atsiras ir visai naujų, nepaminėtų pavardžių. Tikimės, kad atsilieps knygnešių bei daraktorių gentainiai.

Visus papildymus, patikslinimus, nuotraukas pateiksime naujoje, papildymų knygoje.

Siųskite adresu: *Kaziui Misiui, Justiniškių g. 38, bt. 9, 05241 Vilnius*

arba el. paštu: vaidilutis@delfi.lt

Kaluškevičius, Benjaminas

Ka241 Lietuvos knygnešiai ir daraktoriai. 1864–1904 m. /
Benjaminas Kaluškevičius, Kazys Misius. - Vilnius:
Diemedis, 2004. - 672 p.: iliustr.
ISBN 9986-23-117-5

Biobibliografinis žinynas skirtas lietuviškos spaudos draudimo panaikinimo šimtmečiui. Įrašyta 6131 pavardė asmenų, kurie 1864–1904 metais organizavo draudžiamosios lietuvių spaudos leidimą užsienyje, jos gabenimą per sieną ir platinimą Lietuvoje. Nurodyti visi žinomi asmenys iš kurių buvo atimti lietuviški spaudiniai, pateikiami knygnešių, jų rėmėjų, slaptų lietuviškų mokyklų mokytojų svarbiausi biografijų faktai, aprašoma jų veikla.

UDK 947.45.052+002.2(474.5)(091)

Benjaminas Kaluškevičius
Kazys Misius

LIETUVOS KNYGNEŠIAI IR DARAKTORIAI 1864–1904

Žinynas

Leidyklos vyr. redaktorius	Danas Kaukėnas
Dailininkai-dizaineriai	Tomas Tamkvaitis Audrius Žalakevičius
Dizainerė-maketuotoja	Lina Klasinskaitė
Kalbos redaktoriai	Elena Matiukienė Inga Jarmalaitė Jolita Dimbelytė
Vertėja į anglų k.	Marija Valienė
Vertėja į rusų k.	Olga Antonova

ISBN 9986-23-117-5

Leidėjas:

DIEMEDŽIO leidykla (neperiodinės spaudos redakcija). Vyr. redaktorius Danas Kaukėnas.
Tel. 2 73 53 44, 8 686 5 11 00, faks. 2 73 19 00. Pasirašyta spaudai 2004 09 08. 84 sp. lankai.
Tiražas 1300 egz. Spausdino UAB „Vilniaus spauda“, Viršuliškių skg. 80, 2056 Vilnius.
Užsakymo Nr. 104. Kaina sutartinė.

AS APIE ŽEMĒS TAUTAS.

ŽEME

etourneau.

Sunaudojima

Apie

K194(474.5)/1863/1905(082)(03)
Ka241

WIETUS,

auginimo žuvių, ve

Maskolių valdžią

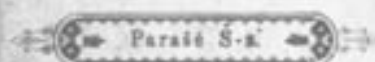
PABAIGA.

ir

žmonės.

Faltgiz kitas.

ortras.

Perspausta iš „Ukininko“.

D. H.L.

„Lietuvos“, 1905 m.

(SU PAV

Tilidže. 1898.

KNYGUTĖ P

BITININKY

IŠGULDĖ P. N

KAIPO

NEATBUTINIAUSIOJI IR DAI

PELNO DUODANČIOJI SZAKA RACIJO

TRUMPI.

VEDAMOS UKĖS.

NIMAJ IR R

az knigu k

so

KO

BA

IS VINDI

KO' LENO

NO LENO

AMERIO

kn

CAUSKI

Ziedas

AUKSO KNIGELE

arba

KNYGŲ

USŪSE

GAI 1896 METU

cutis.

MOUSI AS MISCIZEMI

LAMENTORIUS

ARBA

PRADŽIA MOKSLŲ

SUDETA

MAŽIEMS VAJKELIEMS.

PA

SA AET

ARBA

LT

SZKU S

Ar socialistas gali būti kataliku?

Sodiečiams ir draugams darbininkams